

DOI: <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2025-67-12>
УДК 930.2-027.22:711.168(575.11.2)''196/197''

Вадим Ільїн

кандидат історичних наук

незалежний дослідник

Email: ilin_vadim@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1486-7679>

ВНЕСОК УКРАЇНСЬКИХ ФАХІВЦІВ У РЕКОНСТРУКЦІЮ ТАШКЕНТА

Метою статті є вивчення раніше не відомих чи не досліджених фактів з історії реконструкції Ташкента після землетрусу 1966 р. на основі документів Центрального державного науково-технічного архіву України. Методологія дослідження базується на принципах історизму та об'єктивності, застосуванні спеціальних історичних методів. За допомогою історико-порівняльного методу реконструкцію столиці Узбекистану розглянуто в контексті розвитку радянського містобудування. Історико-системний метод дозволив проаналізувати відомості про взаємодію суб'єктів відбудови не просто як епізод проєктної і будівельної діяльності, а як приклад системи ухвалення і реалізації владних рішень в СРСР, координації дій союзних і республіканських структур. Історико-генетичний метод разом із методом картографічної візуалізації дав змогу простежити розвиток соціальної інфраструктури Ташкента, виявити і проілюструвати загальні тенденції розвитку радянських житлових масивів. Наукова новизна статті зумовлена джерельною цінністю раніше не досліджених і не опублікованих документів

Як цитувати: Ільїн В. Внесок українських фахівців у реконструкцію Ташкента. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія»*. 2025. Вип. 67. С. 217–240. DOI: <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2025-67-12>

How to cite: Ilin V. Contribution of Ukrainian Specialists to the Reconstruction of Tashkent. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series History*. 2025. No. 67. PP. 217–240. DOI: <https://www.doi.org/10.26565/2220-7929-2025-67-12> (In Ukrainian)

© Ільїн В., 2025

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

ЦДНТА, що доповнюють історію реконструкції Ташкента та історію радянського містобудування 1960–1970-х рр. загалом. Ці документи вводяться до наукового обігу вперше. З огляду на дедалі більший інтерес дослідників до історії пізнього радянського міста, перспективним напрямом у межах цієї тематики є вивчення документів з фондів ЦДНТА України, спеціально присвячених містоплануванню в Радянській Україні. Масив документів з теми, який містить ЦДНТА України, дозволить збагатити й скоригувати знання про внесок українських фахівців, зокрема харків'ян, у відбудову Ташкента, виявити залучені організації, специфіку радянських міжвідомчих зв'язків і порівняти ташкентські мікрорайони з житловими масивами, які активно будували тоді у великих містах України.

Ключові слова: Ташкент, землетрус, реконструкція, Харків, мікрорайон, містопланування.

Ташкент серед дослідників архітектури модернізму вважається осередком найкрасивіших панельних будинків у світі завдяки поєднанню типового житлового будівництва і національної своєрідності. Фактично землетрус 1966 р. стимулював не просто відбудову, а саме реконструкцію Ташкента як сучасного соціалістичного міста, став нагодою застосувати нові методи масового індустріального будівництва житла й нові концепції містобудування (Meuser 2020, 274). Оскільки реалізація такого масштабного проєкту в короткі терміни вимагала залучення всіх республік СРСР, історія реконструкції Ташкента дозволяє з'ясувати механізми оперативного управління й міжвідомчої координації¹.

Не менш важливий сюжет — внесок українських проєктувальників і будівельників у реконструкцію. Пам'ять про ту допомогу досі зберігає одна з центральних вулиць Ташкента, названа на честь Тараса Шевченка (Vulytsia imeni Tarasa Shevchenka v Tashkenti stane hastronomichnoiu). Сучасні виклики, що постали перед Україною щодо пошуку підтримки серед країн Глобального Півдня, мають нагадати про такі гідні приклади міжнаціональної солідарності в контексті повоєнної відбудови України.

¹ Перші будинки в центрі Ташкента заклали ще у червні 1966 р., через шість тижнів після землетрусу. Першу чергу будівництва із залученням будівельних бригад республік СРСР завершено до кінця 1967 р., реконструкцію загалом — на початку 1970-х рр. (Meuser 2020, 274).

Від початку повномасштабної російсько-української війни тема радянського модернізму набула актуальності також в Україні: у 2022 р. саме цьому явищу провідний академічний український журнал у галузі міської історії «Місто: історія, культура, суспільство» присвятив окремий спеціальний випуск (After Socialist Modernism. Architecture, urban design and planning of the 1980-s)². Пожвавлення інтересу до теми пояснюється насамперед втратою цього сегмента міської забудови внаслідок воєнних руйнувань і сенсами, що такі руйнування здатні розкрити (Ілін 2022), переосмисленням долі радянського міського простору в контексті повоєнної відбудови, а також можливостями співпраці українських науковців із західними колегами, що відкрилися після повномасштабного вторгнення. У межах грантової підтримки українські вчені стали звертати більше уваги на теми, які задовго до війни цікавили їхніх західних колег, зокрема на ту архітектурну спадщину, що є маргіналізованою на пострадянському просторі (Ostrogorsky 2023)³. Відсутність позиції держави щодо масового типового радянського житла, його переважно негативне, стереотипне сприйняття з боку необізнаного обивателя уможливорює невибіркове знищення цього значущого елемента міського середовища забудовниками, про що неодноразово говорять активісти⁴.

² До повномасштабної війни резонансу набув лише випадок захисту будівлі «Квіти України». Також варто згадати документальний фільм Олексія Радинського «Нескінченність за Флоріаном» про історію боротьби архітектора Флоріана Юр'єва за збереження спроектованої ним будівлі УКРНТЕІ. Втім, ці випадки інтересу до збереження спадщини радмодерну стосувались окремих унікальних споруд, а не явища пізнього радянського житлового будівництва й містопланування загалом.

³ Прикладом грантової підтримки є програма німецького видавництва DOM Publishers з публікації праць найкращих українських урбаністів, започаткована у відповідь на повномасштабне вторгнення (Histories of Ukrainian Architecture. A Publishing Programme in Response to the Russian War of Aggression).

⁴ Автор цієї статті мав змогу особисто переконатися в поширеності такого обивательського бачення, здійснюючи анкетне опитування для дослідження про вплив воєнних руйнувань на сприйняття масової радянської житлової забудови (Ілін В. 2023). Читач може висловити власне ставлення до радянських «спальних районів», узявши участь в анонімному опитуванні: Анкета «Вплив війни на сприйняття радянських районів масової житлової забудови». URL: https://docs.google.com/forms/d/1v1IX1H76gPoGxTU_JeaqCxyFbGfS0dY0tgfX3-xuM9E/edit

Сприйняття архітектури пізньорадянської міської забудови як «сірої», безвартісної, а також зумовлена «турбокапіталізмом» агресивна урбанізація є спільними явищами для України та Узбекистану, попри значний міжнародний інтерес до східного радмодернізму й те, що в Центральній Азії він набув найвиразніших національних форм (Arhitektura Uzbekistana XX veka. Chernaya i krasnaya kniga). Зокрема, засновниця Асоціації молодих архітекторів Узбекистану Тахміна Турдіалієва вважає, що нищення пам'яток модернізму — це не випадкові помилки влади, а нерозуміння цінності цих споруд (Seminogova 2025). Канадський дослідник східного радмодернізму Борис Чухович зазначає, що «(Іслам) Карімов і його оточення часом особисто, немов на якомусь підсвідомому рівні, ненавиділи радянське і прагнули його усунути, вигнати з поля культури, що їх оточувало... У якомусь розумінні політика знищення (архітектурної спадщини) замість доповнення, що проводилася за Карімова, продовжилася і після його смерті» (пер. з рос.)* (Erofeeva 2022). Відмінність України від інших пострадянських республік лише в тому, що тут залишена поза увагою радянська модерністська архітектура опинилась під потрійною загрозою — забудови, декомунізації і війни (Soloviov). Головна ж спільна проблема Узбекистану та України, що актуалізує тему цієї статті, полягає в тому, що в обох країнах під загрозою перебувають не окремі пам'ятки, а власне орієнтований на комплексне задоволення щоденних потреб людини міський простір.

Попри наявність низки спеціальних праць, присвячених відбудові Ташкента після землетрусу 1966 р., участь українських технічних фахівців у реконструкції дотепер не висвітлено в науковій літературі повною мірою. Німецький архітектор Філіп Мойзер неодноразово писав про створення ідеального соціалістичного міста в Ташкенті, показуючи різноманітність, типологію та еволюцію масового індустріально-побудованого житла. Ташкенту присвячено його архітектурний путівник містом, спеціальну працю «Сейсмічний модернізм» та розділ загального огляду «Житлове будівництво в СРСР 1955–1985» (Meuser

* Тут і далі, якщо не вказано інше, всі переклади належать авторові статті.

2012; 2016; 2020). Хоча Ф. Мойзер згадує окремі побудовані українцями райони, додає їхні світлини, він не використовував документи ЦДНТА України і не писав саме про запроєктовані харків'янами житлові масиви. З-поміж найновіших досліджень варто згадати книгу британського історика Маркуса Колла, окремий розділ якої присвячено реконструкції і подальшій розбудові Ташкента у 1970-ті рр. (Colla 2024, 251–282). Утім, автора цікавить не так внесок окремих республік СРСР у відбудову Ташкента, як її політичні мотиви — наскільки новий міський простір, що увібрав етнічне та релігійне розмаїття, слугував об'єднуювальному курсу модернізації.

Українськомовні документальні огляди чи історичні публікації з теми практично відсутні, що підтверджує актуальність висвітлення теми, яка досі привертає увагу дослідників. Винятком є узагальнювальна стаття 1973 р. в «Українському історичному журналі», автори якої надали цінні відомості про масштаби збитків, обсяги й терміни відбудови, зобов'язання Української РСР з цього питання, розглянули роль партійних і громадських організацій у мобілізації кадрів, різноманітність форм допомоги України Узбекистану, кількість українців, які брали участь у реконструкції (Bilets'kyj, Panibud'laska 1973, 55–62). Проте стаття майже не розглядає внесок українських планувальників, зокрема харків'ян, у проектування нових районів Ташкента.

Метою статті, крім дослідження історичного аспекту внеску українських спеціалістів у реконструкцію Ташкенту, є розкриття інформаційного потенціалу та аналіз видового складу документів ЦДНТА України з цієї теми.

Використані для підготовки статті джерела становлять дві групи документів, а саме: проєктні документи в галузі капітального будівництва й науково-дослідна документація. Присвячені відбудові Ташкента документи, що зберігаються в ЦДНТА України, зібрано в комплексах 1-61 та 1-62, які є складниками фонду Р-1 «Український Державний проєктний інститут “Укрміськбудпроєкт” Державного комітету Ради Міністрів УРСР у справах будівництва (Держбуд УРСР), м. Харків». Зазначений інститут-фондоутворювач і розробив проєкти двох нових мікрорайонів Ташкента — В-13 житлового масиву Чиланзар і Ц-15 «Український» у центрі узбецької столиці (головний архітектор

проектів — К. Л. Баров)⁵. Інститут передав документи на зберігання до Центрального державного архіву науково-технічної документації УРСР (нині ЦДНТА України) у 1977 р.

Комплекси 1-61 та 1-62 налічують 78 одиниць зберігання і є відносно невеликими за обсягом, але важливими для висвітлення внеску саме харківських проєктувальників у реконструкцію Ташкента. Ці документи «Укрміськбудпроект» можна розділити на три групи: звіти про інженерні вишукувальні роботи, альбоми схем і кресленики мікрорайонів та окремих об'єктів, кошторисно-фінансові звіти про витрати на будівництво. У документах є текстова і графічна частини з переважанням останньої. Вони містять кількісні дані у вигляді таблиць, наприклад, важливу для істориків інформацію про розцінки на матеріали⁶, структуру й терміни будівництва⁷, іноді — про нестачу будівельних матеріалів⁸. Кресленики містять графічні плани об'єктів, детальну інформацію щодо оздоблення зовнішнього вигляду об'єктів — від кольору фасадів до деталей ландшафтного дизайну⁹. Наприклад, одиниця зберігання 21 комплексу 1-62 містить генеральний план мікрорайону Ц-15 і кальку з великим і детальним проєктом його забудови з емблемою інституту-розробника, прізвищами й підписами директора інституту Б. Сапунова, головного інженера В. Берковича, керівника майстерні Є. Харченка, головного архітектора проєкту К. Барова¹⁰. Пояснювальна записка і кресленики забудови мікрорайону Ц-15 «Український» містять детальну інформацію про суб'єктів проєктування і будівництва, характеристику майбутнього житлового утворення, його плани і світлини макетів¹¹.

⁵ Описи комплексу № 1-61 «Мікрорайон В-13 житлового масиву «Чиланзар», м. Ташкент». Електронні фонди ЦДНТА України. URL: https://cdnta-old.archives.gov.ua/images/opis/CDNTAU_1-61_1__1-62_1.pdf (дата звернення: 30.04.2024).

⁶ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-61. Оп. 1. Од. зб. 11. 38 арк.

⁷ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 41. 14 арк.; Там само. Од. зб. 44. 68 арк.

⁸ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-61. Оп. 1. Од. зб. 11. Арк. 2, 36.

⁹ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 31. 43 арк.

¹⁰ Там само. Од. зб. 21. 5 арк.

¹¹ Там само. Од. зб. 1. 108 арк.

Крім згаданих основних для нашого дослідження комплексів, дуже корисним для розкриття теми в контексті тодішнього радянського містопланування є комплекс 3-32, який створено Київським науково-дослідним і проєктним інститутом містобудування («КиївНДІПмістобудування»). Комплекс налічує 306 одиниць зберігання за 1960–1979 рр. і складається з науково-дослідної документації. Використані під час підготовки статті звіти з узагальнення досвіду забудови і благоустрою великих міст УРСР дозволяють порівняти планувальні рішення, застосовані в Ташкенті, Києві, Харкові, інших великих містах України¹². Це також дає змогу скласти уявлення про унікальність чи типовість розвитку нового Ташкента як зразкового соціалістичного міста.

Мобілізація проєктних інститутів і житлобудівельних комбінатів усього СРСР під гаслом дружби народів, крім суто політичного мотиву, свідчила про масштаби катастрофи і неможливість виконати завдання відбудови у швидкі терміни силами й ресурсами самого лише Узбекистану (Meuser 2020, 273–274). Передусім ішлося про брак кваліфікованих проєктувальників і будівельників, хоча талановиті кадри були і в самому Ташкенті¹³. Завдяки документам ЦДНТА України ми знаємо перелік задіяних у реконструкції організацій та межі їхньої відповідальності: це уряди (а саме Держбуди) СРСР, Узбецької та Української РСР, Академія наук СРСР, проєктувальник мікрорайонів — харківський інститут «Укрміськбудпроєкт» і забудовник — Особливий будівельний трест «Укрбуд» «Главкйївбуд», інші українські, російські та узбецькі науково-дослідні і проєктні інститути, виконком міської Ради депутатів Ташкента і головний архітектор міста¹⁴.

Згідно з рішенням українського уряду замовником робіт визначили Міністерство будівництва УРСР¹⁵. Роботу з проєктування забудови двох мікрорайонів Ц-15 «Український» у центрі Ташкента і В-13 у житловому

¹² ЦДНТА України. Ф. Р-100. К. 3-32. Оп. 2. Од. зб. 264. 95 арк.

¹³ Наприклад, талановитий архітектор Борис Ісакович Блюм — автор типових проєктів шкіл, житлових і громадських будівель, які відповідали кліматичним умовам Узбекистану.

¹⁴ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 8.

¹⁵ Цікаво, що у документі Рада міністрів УРСР названа саме «Українським Урядом». ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 70.

масиві Чиланзар інститут «Укрміськбудпроект» здійснив на підставі завдання Держбуду УРСР, якому підпорядковувався, та на підставі рішення Ташкентської міської Ради депутатів¹⁶.

Роботу з проектування мікрорайонів Ташкента «Укрміськбудпроект» розпочав у серпні 1966 р. Заступник голови Держбуду УРСР, архітектор В. Єлізаров¹⁷ доручив директору інституту В. Сапунову направити спеціалістів у Ташкент для вибору ділянки будівництва, узгодити деталі з міськими організаціями й видати завдання Українському державному інституту інженерно-технічних вишукувань («УКРГІИИТИЗ») на топогеодезичні та інженерно-геологічні розвідки¹⁸. У виборі ділянки також брали участь працівники Держбуду СРСР та Академії наук СРСР. Терміни розробки креслеників забудови Міністерство будівництва УРСР призначило на кінець 1966 р.¹⁹. Справді, у грудні 1966 р. харківський інститут представив робочі кресленики забудови мікрорайону Ц-15²⁰. Утім, завдяки кошторисно-фінансовим звітам час остаточного завершення проєктувальних робіт можна визначити кінцем 1967 р.²¹.

Безпосереднє будівництво покладалося на київський трест «Укрбуд», який отримав земельну ділянку згідно з рішенням Ташмиськради і дозвіл на будівництво від Держбуду Узбецької РСР²². Цьому ж тресту-забудовнику міськвиконком доручив розробляти проєктне

¹⁶ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 8, 70, 93.

¹⁷ Серед робіт Віктора Єлізарова такі знакові проєкти, споруди і пам'ятки, як повосення реконструкція Хрещатика, однойменна станція метро, готелі «Дніпро» і «Київ» у Києві, аеропорт Жуляни, Національний музей історії України у Другій світовій війні з монументом «Батьківщина-Мати».

¹⁸ «УкрГІИИТИЗ» — «Украинский государственный институт инженерно-технических изысканий». ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 23.

¹⁹ Там само. Арк. 70.

²⁰ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 44. Арк. 1.

²¹ Там само. Од. зб. 41. Арк. 1.

²² Описи комплексу № 1-61 «Мікрорайон В-13 житлового масиву «Чиланзар», м. Ташкент». Електронні фонди ЦДНТА України. URL: https://cdnta-old.archives.gov.ua/images/opis/CDNTAU_1-61_1__1-62_1.pdf (дата звернення: 30.04.2024).

завдання²³. У згаданій єдиній українськомовній статті, присвяченій участі українців у відбудові, йдеться про те, що трест створили в самому Ташкенті для керівництва роботою десяти українських будівельних загонів, що почали прибувати в місто у травні 1966 р. і наприкінці місяця розпочали будівельні роботи (Bilets'kyj, Panibud'laska 1973, 58–59). Першими з українських будівельників до Ташкента прибули харків'яни.

Те, що будівництво розпочалося ще до завершення проєктування районів, підтверджує виявлений Ф. Мойзером факт про те, що генплан Ташкента підготували до землетрусу, який просто прискорив масштабну реконструкцію міста (Meuser 2020, 273–275).

Роль місцевої влади у реконструкції була істотна. Управління головного архітектора Ташкента визначило межі територій мікрорайонів. Планувальні умови для складання проєкту забудови затверджував Ташкентський державний інститут проєктування міста («Ташгипрогор»). Забудовник мав представити проєкт будівництва на погодження інституту, а на затвердження — архітектурно-планувальному управлінню (АПУ) Ташмиськвиконкому на чолі з головним архітектором міста²⁴. Особливість радянських міжреспубліканських органів проявилася тут у тому, що до архітектурної комісії міськвиконкому також увійшли й виконавці, чії дії комісія мала погоджувати, — директор і фахівці «Укрміськбудпроєкту» і головний інженер тресту «Укрбуд» В. Темерте²⁵. Наданням житла відселеним з відведеної ділянки теж займався міськвиконком.

Санітарно-епідеміологічна станція Ташкента розглядала важливі для комфорту і здоров'я мешканців планувальні рішення проєкту: щільність населення, нормативність розривів між будинками, орієнтація за сторонами світу, кількість місць у громадських закладах і відповідність площ нормам, ступінь озеленення, забезпечення комунікаціями, логіку й доцільність взаємного розташування об'єктів²⁶. Зокрема, головний

²³ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 3. Од. зб. 1. Арк. 72.

²⁴ Там само. Арк. 74, 78.

²⁵ Там само. Арк. 80.

²⁶ Там само. Арк. 87–88.

санлікар указав на неможливість розміщення гаражів на ділянках, суміжних з дитячими закладами.

Цікаво, що, окрім названих державних органів, у документах немає відомостей про роль КППС у відбудові, що зрозуміло, оскільки в технічній документації йдеться про безпосередніх виконавців завдання. Тому опис складних бюрократичних механізмів взаємодії багатьох організацій у них контрастує з тим, як неформально відбувся процес за участі партійних керівників на практиці. Для ілюстрації наведемо спогади про внесок у відбудову Ташкента тодішнього першого секретаря Харківського обкому КППС Г. І. Ващенко: «Розв'язувати найважливіші завдання у найкоротші терміни — це була його сильна риса. Одне з таких завдань постало перед ним у 1966 р. після землетрусу в Ташкенгі. Столицю Узбекистану було вщент зруйновано. Щоб відбудувати це місто, керівникам усіх областей колишнього СРСР доручили терміново відправити будівельні бригади в зону стихійного лиха. Очільник Харківщини впродовж однієї ночі сформував цілий ешелон і відправив 300 будівельників і всю необхідну техніку» (пер. з рос.) (Korn 2008).

Іншим тематичним блоком в історії реконструкції Ташкента, який розкривають документи ЦДНТА України, є власне проєктування нових мікрорайонів.

Мікрорайон Ц-15 «Український» (нині — Джангох) було заплановано як частину центрального району Ташкента, що мав постати на перехресті двох швидкісних магістралей — вулиць Горького й Ахмада Доніша. На його території повністю знесли серйозно пошкоджені внаслідок землетрусу житло і господарські споруди²⁷. Мікрорайон В-13 планували звести в житловому масиві Чиланзар (у перекладі «пустака», «землі за межею»). Цей житловий масив отримав назву «Ташкентські Черемушки», оскільки він ще до землетрусу 1966 р. став місцем нового масового індустріального житлового будівництва, здійснюваного спочатку французькими спеціалістами.

²⁷ Описи комплексу № 1-61 «Мікрорайон В-13 житлового масиву «Чиланзар», м. Ташкент». Електронні фонди ЦДНТА України. URL: https://cdnta-old.archives.gov.ua/images/opis/CDNTAU_1-61_1__1-62_1.pdf (дата звернення: 30.03.2024).

З документів фонду Р-1 дізнаємось, що проєкт мікрорайону Ц-15 передбачав спорудження 21 житлового будинку, школи на 1 000 місць, двох дитсадків-ясел на 560 дітей, громадського центру на 6 000 мешканців, пошти, аптеки, пункту молочної кухні в кутовому житловому будинку, ресторану, продовольчого магазину, гаражів²⁸. У будівлі громадського центру мали розміщуватися продовольчий магазин з відділенням супутніх товарів, перукарня, механічна пральня, кафе-їдальня на 100 місць, чайхана, ЖЕК, приміщення громадських організацій, кімнати гуртків²⁹. Кількість мешканців мікрорайону становила 5 050 осіб.

Особливістю відведеної для будівництва мікрорайону Ц-15 ділянки був її складний рельєф — територію розсікав байрак з ариком Янгоб³⁰. Враховуючи це, проєктувальники вирішили використати природні переваги, включивши їх у просторову конфігурацію району. Наприклад, терасоподібній рельєф визначив змішану забудову у вигляді трьох житлових груп за поверховістю (дво-, чотири-, дев'ятиповерхівки) з населенням 1,5-2 тис. мешканців кожна. Зелені масиви з дитячими майданчиками, басейнами та іншими місцями відпочинку мали доповнювати житлові групи.

Передбачали мінімальне скорочення наявних насаджень з їхнім використанням у загальному плані озеленення — створення пішохідних алей між житловими групами, затемнених деревами або перголами³¹. Арик планували перетворити на оазу, запроєктували систему поливного водогону для зрошення зелених насаджень короткоструйними установками, а в місці з'єднання пішохідних алей у центрі мікрорайону вирішили спорудити відкритий плавальний басейн на 25 м³². Згідно з кошторисом ділянки, у мікрорайоні Ц-15

²⁸ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 3, 93.

²⁹ Там само. Арк. 14.

³⁰ Там само. Арк. 81.

³¹ Пергола — садове накриття для захисту проходу від сонця, навіс із повторюваних секцій, з'єднаних між собою поперечними брусами і вкритих в'юнкими рослинами. ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 26–28.

³² Там само. Арк. 76, 90.

планували побудувати 3 басейни і 2 перголи³³. Судячи з опублікованих у відкритому доступі старих фото району, принаймні один басейн було зроблено і мешканці ним активно користувались.

Цікаво, що басейни в житлових дворах в СРСР будували не лише в Центральній Азії, як можна подумати через кліматичні умови. Вони з'явилися також в експериментальному мікрорайоні Нові Черемушки в Москві, де вперше в СРСР спорудили «хрущовки». Басейни уособлювали ідею радянського урбанізму — створення простору, що об'єднує переваги міського і сільського способу життя.

Будівництво, прокладання комунікацій, облаштування доріг, благоустрій ташкентських мікрорайонів здійснювали вже випробуваним на той час індустріально-потоким методом, що забезпечував неперервність усіх циклів виконання робіт. Свідченням оперативності планування забудови можна вважати те, що керівник тресту «Укрбуд» визначив розробити комплексне проєктне завдання на будівництво мікрорайону Ц-15 у скороченому обсязі без кошторисно-фінансового розрахунку³⁴.

Поверховість житлових будинків мікрорайону визначала Комісія з уточнення сейсмічних умов і забудови Ташкента, рішення якої затверджував голова Держбуду СРСР І. Новіков і Президент Академії наук СРСР М. Келдиш³⁵. Згідно з рішенням комісії, райони Ташкента, які споруджували українські будівельники, віднесли до 9-бальної сейсмічності, через що п'ятиповерхівки замінили на чотириповерхівки. Узбецький державний проєктний інститут («Уздержпроект») адаптував наявні проєкти до місцевих умов сейсмічності³⁶. Решту проєктів житлових будинків (дев'ятиповерхівки) розробив для Ташкента Центральний науково-дослідний і проєктний інститут житлових і громадських будівель Держбуду СРСР (ЦНДІЕП)³⁷. Попередній

³³ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 44. Арк. 18.

³⁴ Там само. Од. зб. 1. Арк. 71.

³⁵ Там само. Арк. 24.

³⁶ Там само. Од. зб. 19. 61 арк.

³⁷ «ЦНИИЭП жилища» — Центральный научно-исследовательский институт типового и экспериментального проектирования.

проект визначив частку чотириповерхівок у загальній забудові мікрорайону у 44 %, дев'ятиповерхівок — у 49 % і двоповерхівок для великих родин — у 7 %³⁸. Значний відсоток висотних будинків пояснювався розташуванням мікрорайону Ц-15 на перетині основних магістралей Ташкента відповідно до принципу фокусування, якого дотримувалися радянські планувальники (висотні будинки будували вздовж і на перехресті великих магістралей, де вони виконували як шумозахисну, так і обслуговувальну функцію — розміщення закладів громадсько-побутового користування на перших поверхах, у стилобатах висоток). Проте, враховуючи високий рівень сейсмічності, Управління планування і забудови міст при Держкомітеті з цивільного будівництва та архітектури Держбуду СРСР запропонувало знизити частку дев'ятиповерхівок до 35 % від загальної житлової площі мікрорайону³⁹.

Першочергово планували побудувати типові цегляні чотириповерхові будинки серії I ТЖ-401, частку яких теж зменшили з 80 до 44 % (Meuser 2020, 278). Будівництво першої черги (виключно чотириповерхівки) передбачали здійснити протягом року⁴⁰.

Вартість спорудження такого будинку згідно з кошторисним звітом визначили у 566 тис. крб за уніфікованими цінами 1955 р.⁴¹. Загальна вартість будівництва усієї інфраструктури мікрорайону Ц-15 обраховувалась у 4 млн 146 крб⁴². Вартість будівництва мікрорайону В-13 визначили у 5 млн 206 тис. крб⁴³.

Цікаво, що проєктні інститути деталізували до дрібниць вигляд житлових будинків кожної категорії, забезпечуючи уніфікацію. Розроблений інститутом «Уздержпроект» на замовлення тресту «Укрбуд» кресленик чотириповерхового будинку визначав кольори

³⁸ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 14, 56, 75, 93.

³⁹ Там само. Арк. 97.

⁴⁰ Там само. Арк. 57.

⁴¹ Там само. Од. зб. 41. Арк. 2, 3зв.

⁴² Там само. Арк. 7зв.

⁴³ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-61. Оп. 1. Од. зб. 11. Арк. 12.

для фарбування фасадів⁴⁴. Проектне завдання на забудову мікрорайону Ц-15 містило правила оздоблення будинків, фасади яких мали бути яскравими — цоколі чотириповерхівок пропонували оздоблювати кольоровою глазурованою плиткою, стіни — плиткою і штукатуркою із додаванням барвників⁴⁵.

Зрештою, головний архітектор Ташкента рекомендував проектне завдання мікрорайону Ц-15 «Український» до погодження з відмінною оцінкою: «Планувально мікрорайон вирішений цікаво, забезпечує зручне проживання населення і, крім того, завдяки раціональному використанню існуючого рельєфу, створює мальовничі видові перспективи забудови і надає мікрорайону неповторного характеру»⁴⁶. Комісія архітектурно-планувального управління Ташмиськвиконкому відзначила відмінну якість наданого проектного завдання, здійсненого у стислі терміни⁴⁷. Документи ЦДНТА України дають можливість доповнити зміст статті 1973 р. про відзначення архітекторів Українського державного інституту проектування міст «Діпромисто» (Київ) за проект мікрорайону «Український» премією на Всесоюзному конкурсі до 100-річчя від дня народження В. Леніна тим фактом, що генеральним проектувальником мікрорайону був харківський інститут «Укрмиськбудпроект» (Bilets'kyj, Panibud'laska 1973, 58).

Насамкінець цікаво розглянути ташкентські мікрорайони у зіставленні з тими, що будували тоді у великих українських містах, враховуючи концепцію радянського мікрорайону.

Як пише Філіп Мойзер, нові мікрорайони Ташкента утворювали ансамбль, що будувався тоді у всіх метрополіях СРСР (Meuser 2020, 274). Справді, просторове рішення мікрорайонів Ташкента ідентичне тому, що застосовувалося у великих українських містах — це житлові комплекси, об'єднані закладами повсякденного обслуговування, відпочинку і спорту. Центр мікрорайонів запроектовано як пішохідну зону.

⁴⁴ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-61. Оп. 1. Од. зб. 11. Арк. 2.

⁴⁵ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 25–26.

⁴⁶ Там само. Арк. 90–91.

⁴⁷ Там само. Арк. 96.

Розташування установ культурно-побутового обслуговування (торгівля, пункти побутових послуг, громадського харчування, бібліотеки, кінотеатри, поліклініки) по магістралях-межах мікрорайону ближче до зупинок громадського транспорту, а шкіл, дитсадків і спортивних об'єктів — у центрі мікрорайонів відповідало принципу фокусування, засадничому для пізньорадянського містопланування⁴⁸. Класичним прикладом реалізації принципів пізнього радянського містопланування є житловий масив Салтівка, що його будували в Харкові «з чистого аркуша» впродовж 1967–1993 pp. (Fragile heritage Architectural modernism of the Ukrainian South and East: late 1950–1980s 2023, 228–299)⁴⁹. Згідно з принципом ступеневого обслуговування населення, у мікрорайонах Ташкента дотримали радіусів пішої доступності закладів обслуговування відповідно до частоти їхнього використання — 100-300 м для дитячих закладів, 150-550 м для школи, що відповідало нормативам або навіть було краще за них⁵⁰. Так само, як і пізніше на Салтівці, багатоповерхівки із вбудованими закладами обслуговування в Ташкенті розміщали по межах мікрорайонів, якими були великі міські магістралі. У такий спосіб висотні будинки разом із озелененим відступом від доріг додатково виконували функцію вітро-, пило- й шумозахисту.

Отже, Ташкент став місцем пілотної реалізації нових напрацювань радянського містопланування. Відповідно меншою була й проєктна площа ташкентських мікрорайонів порівняно з мікрорайонами, які будували трохи пізніше в Україні й усі структурні елементи яких було укрупнено: 25 і 19 га мікрорайонів В-13 і Ц-15 порівняно з 33-35 га житлового масиву Березняки в Києві та 50-70 га на Салтівці в Харкові⁵¹. Загальна площа нової забудови в Ташкенті становила 1 500 га

⁴⁸ ЦДНТА України. Ф. Р-100. К. 3-32. Оп. 2. Од. зб. 264. Арк. 8–10, 29.

⁴⁹ Там само. Арк. 13.

⁵⁰ Заклади повсякденного користування мали розміщуватися у радіусі 0,5 км пішої доступності. ЦДНТА України. Ф. Р-100. К. 3-32. Оп. 2. Од. зб. 279. Арк. 23; Описи комплексу № 1-61 «Мікрорайон В-13 житлового масиву «Чиланзар», м. Ташкент». Електронні фонди ЦДНТА України. URL: https://cdnta-old.archives.gov.ua/images/opis/CDNTAU_1-61_1__1-62_1.pdf (дата звернення: 30.03.2024).

⁵¹ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 20; ЦДНТА України. Ф. Р-100. К. 3-32. Оп. 2. Од. зб. 264. Арк. 7, 11.

(Meuser 2020, 273). Для порівняння: площа Салтівського житлового масиву в Харкові вже на середину 1970-х рр. становила 4 483 га⁵². З побудованого радянськими республіками в Ташкенті 1 млн кв. м житла Україна звела 160 тис., а Харків — близько 18 тис. кв. м (Meuser 2020, 276; Bilets'kyj, Panibud'laska 1973, 56). Для розуміння додамо, що середня площа шестисекційного будинку становила 2,5 тис. кв. м. Частка інших республік у відбудові для порівняння: РСФРР — 660 тис. кв. м, Азербайджан — 35 тис. кв. м, Казахстан — 28,3 тис. кв. м, Білорусь — 25 тис. кв. м, Вірменія — 15 тис. кв. м, Киргизія — 11,5 тис. кв. м, Литва — 10 тис. кв. м, Таджикистан — 8 тис. кв. м, Латвія — 7,5 тис. кв. м, Естонія — 5,4 тис. кв. м (Meuser 2020). Частки республік визначали відповідно до демографічної та економічної структури СРСР.

Можна припустити, що менший розмір ташкентських мікрорайонів разом із високою щільністю об'єктів громадського обслуговування забезпечував більший комфорт порівняно з іншими типовими мікрорайонами радянських міст. Утім, якщо порівняти план мікрорайону Ц-15 з проєктного завдання із сучасною мапою району Джангох, побачимо замість двох запланованих дитсадків один, а також відсутність школи зі стадіоном⁵³. На мапі проєкту району Ц-15 (Рис. 5) ліворуч дитсадки обведені червоними колами, школу — жовтим. Як бачимо на сучасній мапі, реально збудували один дитсадок. Можливо, це компенсується наявністю дитсадків і шкіл у сусідніх мікрорайонах. Тобто наочною є тенденція радянського містобудування 1960–1980-х рр. — відставання будівництва об'єктів громадського обслуговування від спорудження житла⁵⁴.

Утім, як засвідчує наукова-дослідна документація ЦДНТА України, самий принцип фокусування також мав хиби, на які українські містопланувальники звернули увагу вже у середині 1970-х рр.: «Система «фокусування», пропозиції якої полягають у розміщенні закладів обслуговування торговельно-побутового профілю на магістралях, біля зупинок громадського транспорту, через суворо

⁵² ЦДНТА України. Ф. Р-100. К. 3-32. Оп. 2. Од. зб. 264. Арк. 10.

⁵³ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 3.

⁵⁴ ЦДНТА України. Ф. Р-100. К. 3-32. Оп. 2. Од. зб. 264. Арк. 17.

регламентовані відстані (400 м) сприяє подрібненості закладів обслуговування»⁵⁵; «... за будь-якого способу визначення меж елемента архітектурно-планувальної структури забезпеченість його мешканців не відповідає місткості розташованих у ньому об'єктів — вона може бути і більше, і менше розрахункового значення... залежно від конкретних умов... Причина такої розбіжності полягає у принциповій невідповідності сенсу планувальних меж... і реального процесу формування функціональних зв'язків»⁵⁶. Для виправлення цих та інших вад спеціалісти інституту рекомендували досліджувати ті реальні зв'язки, які й визначали привабливість об'єктів⁵⁷. Тобто виявлений у документах факт про недієвість окремих радянських містобудівних принципів є цікавою ілюстрацією ширшого висновку про хиби радянської системи містопланування через не завжди адекватне визначення реальних інтересів споживача на базі формально раціональних, але абстрактних і негнучких розрахунків.

Спільним для Ташкента та українських міст стало й те, що тодішні нормативи планування не враховували збільшення парку автівок у майбутньому. Зокрема, кількість стоянок і гаражів-боксів проектувалась з розрахунку 10 автівок на 1 000 мешканців⁵⁸. Для порівняння, у сучасній Україні середня кількість автівок становить 245, а у великих містах — до 400 на 1 000 мешканців. Фізичне втілення тієї норми створило проблему для мешканців побудованих тоді ж районів великих українських міст — просторова конфігурація радянських мікрорайонів надалі виявилася непристосованою для користувачів автомашин, що зумовило перетворення центрів житлових груп з пішохідних зон на стихійні паркувальні майданчики із зруйнованим автівками асфальтом. Випадок із плануванням місць для гаражів та автівок ілюструє беззаперечну думку окремих дослідників про негнучкість схеми радянських мікрорайонів, що могла повноцінно функціонувати лише за певних обставин (Mysak 2018, 222). Протилежну точку зору

⁵⁵ Що означало подорожчання вартості будівництва, розпорошення ресурсів.

⁵⁶ ЦДНТА України. Ф. Р-100. К. 3-32. Оп. 2. Од. зб. 279. Арк. 23, 26.

⁵⁷ Там само. Арк. 66.

⁵⁸ Там само. Од. зб. 264. Арк. 12.

висловлює дослідниця пізньорадянського міста Кімберлі Зареко́р, яка звертає увагу на проактивний, а не реактивний підхід проєктування радянських мікрорайонів, що враховував не лише сьогодення і передбачав майбутні виклики у розвитку міста (Zarecor 2017, 8).

Спільною позитивною рисою планування було використання природного ландшафту під час забудови нових територій: ариків і байраків у випадку ташкентських мікрорайонів, переваг берегової лінії Дніпра — у випадку Березняків у Києві, побудова загальної композиції Салтівського житлового масиву вздовж природної осі, утвореної річкою Харків і Журавлівською акваторією.

Отже, документи ЦДНТА України дали змогу висвітлити внесок українських проєктувальників, зокрема харків'ян, у реконструкцію Ташкента та уточнити неповні відомості в єдиній українськомовній історичній статті, присвяченій цьому питанню (Bilets'kyj, Panibud'laska 1973, 58). Порівняно невелика колекція документів з теми дає важливу й цікаву інформацію, що здатна заповнити цю прогалину. Документи підтверджують висновок Ф. Мойзера про те, що розвиток Ташкента після 1966 р. був послідовною реалізацією теорій сучасного радянського містобудування в тому вигляді, як це відбувалося на теренах усього СРСР, а сам землетрус став лише нагодою пришвидшити й радикалізувати процес модернізації, закладений у Генплані Ташкента ще до трагічної події.

Факти про напрями роботи й зони відповідальності залучених органів різних рівнів дають уявлення про особливості ухвалення й реалізації владних рішень у пізньому СРСР. Наприклад, оперативність відбудови, масштаб задіяних ресурсів та їхнього переміщення крайною дозволяють зрозуміти логіку вертикальності інституційних зв'язків у будівельній галузі — підпорядкування центрального республіканського відомства УРСР у питаннях будівництва уряду СРСР. Цікавим є й зафіксоване в документах характерне для радянської системи поєднання повноважень, коли представники відповідальних суб'єктів є членами органів, що мають погоджувати результати їхньої роботи.

Водночас документи ЦДНТА України про реконструкцію Ташкента, пов'язані з темою пізньорадянського містопланування загалом,

вдало ілюструють його перший етап наприкінці 1950–1960-х рр. Інформаційний потенціал документів ЦДНТА України, присвячених містоплануванню, є значним для подальшого комплексного дослідження історії розвитку українських міст.

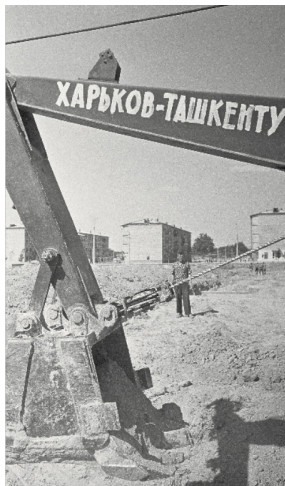

Рис. 1. Будівництво кварталу В-13 житлового масиву Чиланзар (Meuser 2012, 242).

Fig. 1. Construction of the city block B-13 in the residential district of Chilanazar (Meuser 2012, 242).

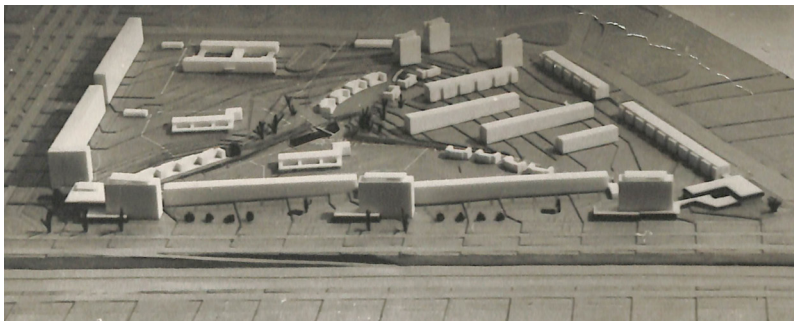

Рис. 2. Макет забудови мікрорайону Ц-15 «Український»⁵⁹.

Fig. 2. Layout of Microdistrict C-15 («Ukrainian»).

⁵⁹ ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 10.

Рис. 3. Басейн на вулиці Максима Горького (мікрорайон Ц-15)⁶⁰.

Fig. 3. Swimming pool at Maksim Gorky Street (Microdistrict C-15).

Рис. 4. Житлові будинки серії 1-ТЖ-401 (Meuser 2020, 278)⁶¹.

Fig. 4. Apartment buildings, series 1-TZh-401 (Meuser 2020, 278).

⁶⁰ OldTashkent. Facebook: website. URL: <https://www.facebook.com/100064737636934/posts/889705499864030/?app=fbl> (дата звернення: 07.08.2024)

⁶¹ ЦДНТА України, Ф. Р-1. К. 1-62. Оп. 1. Од. зб. 19. 61 арк.

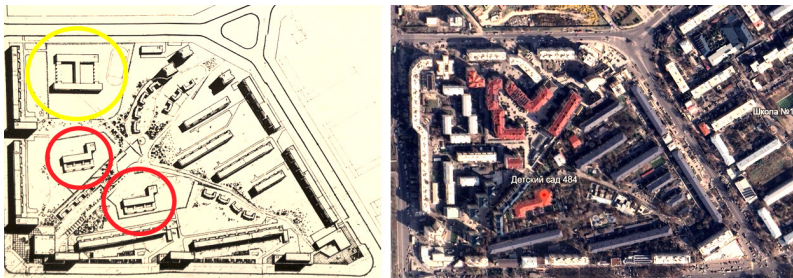

Рис. 5. Мапа мікрорайону Ц-15. Ліворуч — проєкт, праворуч — сучасний стан на мапі Google Earth ⁶².

Fig. 5. Map of Microdistrict C-15. Left — the project; right — present appearance in Google Earth.

Список літератури / References

After Socialist Modernism. Architecture, urban design and planning of the 1980-s. 2022. No. 13 (1). DOI: <https://doi.org/10.15407/mics2022.01>. (In Russian)

Arhitektura Uzbekistana XX veka. Chernaya i krasnaya kniga: website. *Alerte Héritage*: website. URL: <http://archalert.net/p/context/> (In Russian) (accessed: 28.04.2025).

Архитектура Узбекистана XX века. Черная и красная книга. *Alerte Héritage*. URL: <http://archalert.net/p/context/> (дата звернення: 28.04.2025).

Bilets'kyj P. H., Panibud'laska V. F. Vklad trudyaschykh Ukrainy u vidbudovu Tashkenta (1966–1969 pp.). *Ukrains'kyj Istorychnyj Zhurnal* [Ukrainian Historical Journal]. 1973. Vyp. 1. S. 55–62. (In Ukrainian)

Білецький П. Г., Панібудьласка В. Ф. Вклад трудящих України у відбудову Ташкента (1966–1969 pp.). *Український історичний журнал*. 1973. Вип. 1. С. 55–62.

Colla M. A Monument to Friendship: Socialist Modernity and the Reconstruction of Tashkent. *Rethinking Socialist Space in the Twentieth Century*, eds. M. Colla, P. Betts. Palgrave Macmillan, 2024. PP. 251–282.

Erofeeva V. Boris Chuhovich ob arhitecture Tashkenta: kak stroili gorod i chto nam s jetim delat'? Hook.report: website. Date of update: 14.04.2022. URL: <https://hook.report/2022/04/tashkent-architecture/> (accessed: 28.04.2025). (In Russian)

⁶² ЦДНТА України. Ф. Р-1. К. 1–62. Оп. 1. Од. зб. 1. Арк. 3; Google Earth.

Ерофеева В. Борис Чухович об архитектуре Ташкента: как строили город и что нам с этим делать? Хук. Дата оновлення: 14.04.2022. URL: <https://hook.report/2022/04/tashkent-architecture/> (дата звернення: 28.04.2025)

Fragile heritage Architectural modernism of the Ukrainian South and East: late 1950–1980s : catalogue album, ed. P. Kravchuk. Dnipro: «Gerda» publishing house, 2023. 304 p. (In Ukrainian)
Крихка спадщина. Архітектурний модернізм Українського Півдня та Сходу: кінець 1950–1980-ті : альбом-каталог / ред. П. Кравчук. Дніпро: Герда, 2023. 304 с.

Histories of Ukrainian Architecture. A Publishing Programme in Response to the Russian War of Aggression. DOM Publishers: website. URL: https://cdn.shopify.com/s/files/1/1416/5196/files/NEUHistories_of_Ukrainian_Architecture.pdf?v=1677139923 (accessed: 02.01.2025).

Ilin V. Mikrorajony sovetского vremeni — vot chto ob#edinjalo Rossiiju i Ukrainu do vojny. *Meduza*. Date of update: 11.05.2023. URL: <https://meduza.io/feature/2023/05/11/rayony-kvartaly-zhilye-massivy-vot-cto-ob-edinyalo-rossiyu-i-ukrainu-do-voyny> (accessed: 24.04.2025). (In Russian)

Ильин В. Микрорайоны советского времени — вот что объединяло Россию и Украину до войны. *Медуза*. Дата оновлення: 11.05.2023. URL: <https://meduza.io/feature/2023/05/11/rayony-kvartaly-zhilye-massivy-vot-cto-ob-edinyalo-rossiyu-i-ukrainu-do-voyny> (дата звернення: 24.04.2025).

Ilin V. The Military Destruction of Late Soviet Urban Space in Ukraine and the Demise of the Soviet Man. TRAFO Blog for Transregional Research: website. Date of update: 29.11.2022. URL: https://trafo.hypotheses.org/40215?fbclid=IwAR3L8E9BPYnvsbF3lczsit17bp5jeme2GcMuqK1qk7pbq39S_V5i-fAy2bg (accessed: 02.01.2025).

Korn A. Bez nego metro v Har'kove moglo i ne byt'... *Vechernij Har'kov*. 2008. May 29. S. 4. (In Russian)

Корн А. Без него метро в Харькове могло и не быть... *Вечерний Харьков*. 2008. 29 травня. С. 4.

Meuser P. Taschkent. Architekturführer. Berlin: DOM publishers, 2012. 544 p.

Meuser P. Seismic Modernism: Architecture and Housing in Soviet Tashkent. Berlin: DOM publishers, 2016. 256 p.

Meuser P. Zhilishhnoe stroitel'stvo v SSSR. 1955–1985. Arhitektura hrushhevskogo i brezhnevskogo vremeni. Berlin: Dom publishers, 2020. 204 s. (In Russian)

Мойзер Ф. Жилищное строительство в СССР 1955–1985. Архитектура хрущевского и брежневского времени. Берлин: Dom publishers, 2020. 204 с.

Mysak N. R. Identity formation of large-scale housing estates built in 1960–1980s: dys. ... doktora filosofii: 18.00.01 «Theory of architecture, restoration of architectural monuments». Lviv Polytechnic National University. Lviv, 2018. 290 s. (In Ukrainian)

Мисак Н. Р. Формування ідентичності районів масової житлової забудови 1960–1980-х рр.: дисертація... доктора філософії: 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток». Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2018. 290 с.

Ostrogorsky A. Boris Chuhovich: «Мы все выросли из колониальной/postkolonialnoy/sovetskoy situacii, i ya v tom chisle». Syg.ma: website. Date of update: 06.11.2023. URL: <https://syg.ma/@alexander-ostrogorsky/boris-chuhovich-my-vse-vyrastali-iz-kolonialnoy-postkolonialnoy-sovetskoy-situacii-i-ya-v-tom-chisle> (accessed: 27.04.2025). (In Russian)

Острогорский А. Борис Чухович: «Мы все выросли из колониальной/постколониальной/советской ситуации, и я в том числе». Syg.ma. Дата оновлення: 06.11.2023. URL: <https://syg.ma/@alexander-ostrogorsky/boris-chuhovich-my-vse-vyrastali-iz-kolonialnoy-postkolonialnoy-sovetskoy-situacii-i-ya-v-tom-chisle> (дата звернення: 27.04.2025).

Seminogova R. Dom, v kotorom bylo kino. Kak stroili i snosili kul'tovyy pamjatnik tashkentskogo modernizma. Humo Documentary: website. Date of update: 05.03.2025. URL: <https://humodoc.com/ru/mag/2025/3/5/stories-researches/vchera/dom-v-kotorom-bylo-kino-kak-stroili-i-snosili-kultovyy-pamiatnik-tashkentskogo-modernizma> (accessed: 27.04.2025). (In Russian)

Семиногова Р. Дом, в котором было кино. Как строили и сносили культовый памятник ташкентского модернизма. Humo Documentary. Дата оновлення: 05.03.2025. URL: <https://humodoc.com/ru/mag/2025/3/5/stories-researches/vchera/dom-v-kotorom-bylo-kino-kak-stroili-i-snosili-kultovyy-pamiatnik-tashkentskogo-modernizma> (дата звернення: 27.04.2025).

Soloviov D. Ukrainian Modernism: Modernist Architecture of Ukraine. DesignBook.com.ua. URL: <https://designbook.com.ua/book/ukrainian-modernism-modernist-architecture-of-ukraine-18699> (accessed: 22.04.2025).

Vulytsia imeni Tarasa Shevchenka v Tashkenti stane hastronomichnoiu. Ukraine Open for Business: Business news from Ukraine. Date of update: 16.07.2024. URL: <https://open4business.com.ua/vulyczya-imeni-tarasa-shevchenka-v-tashkenti-stane-gastronomichnoyu/> (accessed: 22.04.2025). (In Ukrainian)

Вулиця імені Тараса Шевченка в Ташкенті стане гастрономічною. Ukraine Open for Business: Business news from Ukraine. Дата оновлення: 16.07.2024. URL: <https://open4business.com.ua/vulyczya-imeni-tarasa-shevchenka-v-tashkenti-stane-gastronomichnoyu/> (дата звернення: 22.04.2025).

Zarecor K. What Was So Socialist about the Socialist City? Second World Urbanity in Europe. *Journal of Urban History*. 2017. Volume 44, Issue 1. PP. 95-117. DOI: <https://doi.org/10.1177/009614421710229>

Vadym Ilin

Candidate of History

Independent researcher

Email: ilin_vadim@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1486-7679>

CONTRIBUTION OF UKRAINIAN SPECIALISTS TO THE RECONSTRUCTION OF TASHKENT

The purpose of the paper is to introduce previously unknown and unexplored facts from the history of the reconstruction of Tashkent after the 1966 earthquake, drawing on documents from the Central State Archive of Science and Technology (TsDNTA) of Ukraine. The research methodology is based on the principles of historicism and objectivity and the use of special historical methods. The historical-comparative method was employed in examining the reconstruction of the capital of Uzbekistan in the context of the history of Soviet urban planning. The historical-systemic method allowed the author to analyze interactions between various agents of reconstruction not just as an episode of urban planning and development, but also as an example of the mechanisms of official decision-making and execution in the USSR and of coordinating the actions of union and republican bodies. The historical-genetic (longitudinal) method, along with the method of cartographic visualization, made it possible to trace the development of Tashkent's public infrastructure and to identify and illustrate general trends in Soviet residential construction. The paper's chief contribution rests in the source value of the previously unexplored and unpublished documents from the TsDNTA of Ukraine that illuminate the history of the reconstruction of Tashkent, as well as history of Soviet urban planning in the 1960s and 1970s more generally. This material is brought to the attention of the research community for the first time. Given the growing academic interest in the history of the late Soviet city, the study of documents from the holdings of the TsDNTA of Ukraine relating particularly to urban planning in Soviet Ukraine is a promising avenue of inquiry. The new evidence allows us to enrich and amend our knowledge about the contribution of Ukrainian specialists, particularly from Kharkiv, to the reconstruction of Tashkent, identify the organizations involved in this undertaking, explore the specifics of Soviet interagency relations, and compare the new Tashkent "microdistricts" with the urban residential neighborhoods that were being actively developed in large cities of Ukraine at the time.

Keywords: Tashkent, earthquake, reconstruction, Kharkiv, microdistrict, urban planning.

*Текст надійшов до редакції 04.03.2025.
The text was received by the editors 04.03.2025.*

*Текст затверджено до друку 25.05.2025.
The text is recommended for printing 25.05.2025.*